

דף קנ"ב

מתנת שכ"מ שכ' בה קנין רב א' ארכביה אתרי שכ"ב מרע! שחלק את נכסיו והזכיר לשון רכשי עמד אינו חוזר אמר הלואתו לפ' קנה שכ"ב מרע ולשון קנין², בישיבתו של רב אמרו, חזיק את כח מתנתו משתי צדדים. נתן כח של מתנת שכ"ב מרע, שאם אמר הלואתו לפלוני קנה אפילו שלא אמר זאת במעמד שלשתם. וגם נתן לו בה כח מתנת בריא³, שאם עמד מחליו אינו חוזר⁴. ושמואל אמר, לא ידעתי מה אדון בה, שיתכן ולא קנה כלל. שאם התכוון להקנותו בצוואת שכ"ב מרע, למה לו להקנות בסודר שיקנה באמירה בלבד? ואם חזר בו ועקר ממנה כח מתנת שכ"ב מרע ואינו רוצה שיקנה באמירה בעלמא אלא בקנין, הרי הקנין נכתב בשטר, ואין שטר לאחר מיתה⁵.

משם רבינו א' שכ"מ שא' כת' ותנו מנה לפ' ומת ומקשה הגמרא שיש סתירה בדברי אין כותבים ונותנים שמואל א' כות' ונותנים רב ויש סתירה בדברי שמואל. שרבין שלח משמו של רבי אבהו, הווי יודעים שרבי אלעזר שלח לגולה משום רבינו, שכ"ב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת, אין כותבים ונותנים לאחר שמת, שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה⁶. ורב יהודה אמר בשם שמואל הלכה שכותבים ונותנים. מפני שצוה לכתוב כדי ליפות את כחו של מקבל המתנה. וקשה מדברי רב על דבריו, ומדברי שמואל על דבריו⁷?

עונה הגמרא, אין סתירה בדבר. שכאן רב אמר שהוא בא ליפות את כחו של מקבל המתנה, מפני שקנו ממנו. שמדובר במתנה שכתוב בה קנין, או שהקנה בקנין בלא כתיבה וכיון שהקנה בקנין עשה זאת ליפות את כחו. אבל שם מדובר

1 רשב"ם כתב שרב ושמואל חולקים בכותב כל נכסיו ומוכיח שאינם חולקים במתנת שכ"ב מרע במקצת שכתב בה קנין. ואין נראה לריב"ם אלא נ' לר"י לפרש שמדובר דוקא בשטר ורב סובר שכתב לו קנין בתוך השטר לחזק את כחו יותר. שאפי' בכל נכסיו אם עמד אינו חוזר כיון שכתב לו בתוך השטר. ושמואל סבר ששטר מגרע כחו שיש לנו לומר שלא גמר להקנותו אלא בשטר כו'. והקש' מרב על רב ומשמואל על שמואל ותירצו דרב אדרב לא קשיא התם דקנו מיניה, פי' שקנו ממנו בתוך השטר ולכן יש ייפוי כח יותר, אבל כשלא קנו ממנו בתוך השטר אין ייפוי כח יותר.. תוס'.

2 שכ' קנין בשטר וה"ה אם לא כתב קנין בתוך השטר ואפי' אין שטר אלא שהזכיר לשון צוואת שכ"מ כשחלק כל נכסיו וגם הקנה אותם בקנין סודר למקבל המתנה ונקט אורחא דמלתא שהדרך לכתוב את הצוואות והקניינים בשטר. ואפי' לשמואל שאמר לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ה"ה אם לא נכתב הקנין בתוך השטר. רשב"ם.

3 שלא צריכים אותו בצוואת שכ"ב מרע אלא רק במתנת בריא. רשב"ם.

4 שכיון שדברי שכ"ב מרע ככתובין וכמסורין דמו ולענין לקנות לאחר מיתה לא צריך קנין לכן הקנה בקנין ליפות את כחו של מקבל המתנה כדי שלא יוכל לחזור בו אפילו אם יעמוד מחליו. רשב"ם.

5 אלא אם כן מסר לו מחיים ואם אין הקנין כתוב בשטר וגם השטר לא נכתב אלא שצוה ונתן מחיים את כל נכסיו בצוואת שכ"ב מרע ומקנה בסודר אין הקנין תופס שלא נתכוין להקנות אלא לאחר מיתה. ומיד כשמת היורשים זכו בנכסים ומתנתו לא חלה. רשב"ם.

6 שרק בממון דברי שכ"ב מרע ככתובין וכמסורין אבל לא לגבי שטר. רשב"ם.

7 שלעיל א' רב שהולכים אחר אומדנא של ייפוי כחו של מקבל המתנה ושמואל אמר שאין שטר לאחר מיתה וכאן א' להפך. רשב"ם.

שלא קנו ממנו. ואף בדברי שמואל ניתן לומר, שכשמוסיף ומייתר בלשון שכתב 'קנינא מיניה מוסיף על מתנה דא', מייפה את כחו. וכשאומר בצוואתו כתבו ותנו הוא פירש שיכתבו בשטר ההוא יפוי כח של קנין שמוסיף על המתנה.

שכי"מ שכ' כל נכסיו אע"פ שקנו עמד חוזר וישבו לפני רב נחמן רב יצחק ישב מאחורי רבא, בידוע שלא היה קנין אלא מח' מיתה

אמר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה? והרי רב יהודה אמר בשם שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, אף על פי שקנו מידו, עמד חוזר. שידוע שלא היה קנין אלא מחמת המיתה. אבל אם מת קנה, ולא אומרים שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה? ורב נחמן הראה לו בידו⁸, ורבא שתק. שאל רב נחמן בר יצחק את רבא, מה רב נחמן הראה לו? אמר לו רבא, מדובר שם במיפה את כחו. ואמר רב חסדא, שהוסיף וכתב שקנה ממנו קנין גמור להוסיף וליפות את כחו, מלבד המתנה שנתן בעל פה.

אומרת הגמרא, פשוט שאם כתב כל נכסיו לראובן במתנת שכיב מרע בין בעל פה בין בכתב לברר מתנתו, וחזר וכתבו או נתנו לשמעון אבל לא מסר להם את השטר. הוא מה שאמר רב דימי דייתיקי שהיא מתנת שכיב מרע של השני מבטל את של הראשון, שחזר בו מהראשון⁹.

כתב חזקה לזה כתב חזקה לזה רב אולם נחלקו במי שכתב כל נכסיו לראובן, ומסר לו את השטר לראית זכותו, וחזר וכתב חזקה לזה. רב

אמר, הרי היא כמתנת בריא וראשון קנה¹⁰, ושמואל אמר שני קנה, כדין מתנת שכיב מרע בכל נכסיו שאין בה קנין ואם עמד חוזר, ולכן השני קנה¹¹. שואלת הגמרא, הרי רב ושמואל נחלקו בדבר זה, לגבי מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין¹², שלרב קנה משני כוחות ושמואל מסתפק אם קנה כלל? עונה הגמרא, שאם היו שונים את מחלוקתם לעיל, היינו אומרים שלרב קנה מפני שעשו קנין, אבל כשלא עשו קנין לא. ואם היו שונים את מחלוקתם כאן, היינו אומרים ששמואל חולק על רב דווקא כאן מפני שאין כאן קנין. אבל במתנת שכיב מרע שיש בה קנין, שמואל מודה לרב שיפה את כחו.

8 רמז שידוע תירוץ בדבר או שרמזו לו כעין יפוי כח לומר שמעמידים אותו במיפה את כחו. רשב"ם.

9 דייתיקי לשון מתנת שכי"מ דא תהא למיקם ולמיהוי שדברי שכי"מ ככתובים וכמסורים. רשב"ם.

10 שהרי מה שזיכה נחשב לו כקנין והיא כמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין שרב אמר ארכביה אתרי ריכשי ואפי' אם עמד אינו חוזר. רשב"ם.

11 רשב"ם פירש זיכה שמסר לו את השטר ותוס' מק' וחולק שנראה לתוס' לפרש כתב וזיכה לא שמסר שאפי' מסר לו יכול לחזור בו. אלא זיכה הוא שזיכה בו את הנכסים וכתב לו בשטר שזיכה לו ע"י אחר אם הם מטלטלים ואם הוא קרקע כשא' חזק וקני וכתב את הזכות בתוך השטר. והק' והא איפליגו בה חדא זימנא שהרי הזיכוי שבתוך השטר עומד במקום הקנין ולמה שא' רב לעיל היא כמתנת בריא ואינו יכול לחזור בו. אבל משמואל לא קשה כלל שהרי הוא אומר כאן שהשני קנה ולעיל אמר שאין שטר לאחר מיתה ולא קנה כלל. תוס'.

12 במתנת שכי"מ שכ' בה קנין אינו בכת"י וכן משמע שרשב"ם לא גרס זאת בגמרא. הגה' וציונים.

ואומרת הגמרא, שכך שנו בסורא את הדברים. ובפומבדיתא שנו כך, אמר רב ירמיה בר אבא, שלחו מבי רב לשמואל, ילמדנו רבינו מה הדין בשכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו? שלח להם, כיון שזיכה לו וקנו ממנו, קנה ואינו יכול לחזור במתנתו, וכל שכן שאינו יכול להקנותו לאחר. ואין אומרים בזה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, שהרי זיכה לו וקנו ממנו וכיון שעשה כל כך, לא עשה זאת אלא ליפות את כחו וקנה¹³ 14.

אין אחר קנין כלום אפילו לעצמו וסברו שהוא שלח להם שאין אחר קנין כלום שאין אפשרות להקנות לאחר, אבל אם השכיב מרע יעמוד מחוליו הוא יכול לחזור בו, שהקנין לא היה אלא מחמת מיתה. ורב חסדא אמר להם שכאשר רב הונא בא מכופרי פירש שהוא שלח להם שאין אחר קנין כלום בין לעצמו בין לאחרים¹⁵. הגמרא מביאה מעשה באדם שכתב וזיכה וקנו ממנו, ורצה לחזור בו כשעמד מחליו. וכשבא לפני רב הונא אמר, מה אעשה לך שכתבת והקנית, שלא הקנית כמו ששאר כל שכיב מרע נותן לדעת שיחזור בו אם יעמוד מחליו כותב או מקנה, ובוה שמואל מודה שאינו חוזר אם עמד מחליו, בין לעצמו ובין לאחרים.

13 יש שפירשו את הדברים על המח' הראשונה במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין. ורשב"ם מ' על כך. ולכן מפרש על מה שרב ושמואל נח' בכתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה וכן פר"ח. רשב"ם.

14 תוס' פירשו ששלחו לשאול מה הדין כשכתבו קנין בשטר עם הזיכוי. ושלח להם אין אחר הקנין כלום ואין יכול לחזור בו ואפי' לעצמו אינו יכול לחזור בו כמו שמפרש רב הונא. ורבינו יעקב פירש את הסוגיא בענין אחר ורב ושמואל מדברים אפי' כשהקנין אינו כתוב בשטר אלא קנין בעלמא. ומה ששנינו במשנה שייר קרקע כ"ש מתנתו מתנה הוא בקנין, והסיפא לא שייר קרקע כ"ש אין מתנתו מתנה הוא בלא קנין. ובכתב וזיכה מסתמא כפי' רשב"ם שזיכוי זה עומד במקום קנין. ומה שא' לעיל דייתיקי מבטלת דייתיקי הוא בכ' לזה ולזה כשלא כ' לשם שטר אלא לשם צוואה. ובסוף פ"ק דבבא מציעא מדובר בסתם דייתיקי שהיא של צוואה. ואין נראה שלשון דייתיקי לא משמע אלא שטר גמור שנתנו לשם שטר של אותה מתנה. שכן משמע הלשון של כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם. ועוד שמה שפירש שהסיפא אינה כעין הרישא אין נראה כלל. ולכן נראה יותר כמו שפירשנו. וגם מה שפירש ר"ת (או ר"ח לפי מהרש"א) שמשנתנו מדברת לפי רב בלא קנין משמע שרוצה לומר שמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין הוא אפילו בקנין לבד. וגם פירש שקי"ל בזה כרב כיון ששמואל אמר לא ידענא מה אידון בה אע"ג שבכל מקום קי"ל כשמואל בדיני. וקשה על מה שפסקו שמתנת ש"מ במקצת צריכה קנין ותירצו שהמשנה שקנו ממנו. למה דוקא שייר אפי' לא שייר. שאין נראה שרב יחלוק על פסק הלכה שפסקו לעיל שמתנה של שכי"מ במקצת צריכה קנין. ועוד ממה שא' בפ' התקבל מכלל דרב הונא סבר מתנת שכיב מרע לא בעיא קנין, וקי"ל שצריכה קנין. מה הקושיה אם ר"ה חלק על פסק הלכה זה וסבר מה שרב רבו אמר כאן. שהרי ר"ה הוא תלמידו של רב. תוס'.

15 ומה אמר רב יהודה בשם שמואל בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. מדובר כשכתב וקנו. רשב"ם